

ПОЗАШКІЛЬНА ПРАВОВА ДІЯЛЬНІСТЬ З ОБДАРОВАНОЮ УЧНІВСЬКОЮ МОЛОДДЮ ЯК ЗАСІБ ДОУНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

В статті проаналізована роль внескільної діяльності ученицької молоді у доуніверситетській правовій підготовці. Основною складовою наукової діяльності учеників, котра направлена на доуніверситетську правову підготовку, є Всеукраїнський конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учеників-членів МАН України.

Ключевые слова: одаренная ученицька молодіж, Мала академія наук, Всеукраїнський конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учеників-членів МАН України.

This article analyzes the role of the extracurricular activity for school students in pre-university legal training. One of the main component of school students scientific activities, which aims at pre-university legal training, is the All-Ukrainian defense competition of research projects of the MASU students.

Key words: talented high-school students, Minor Academy of Sciences, scientific and research Minor Academy of Sciences.

На сучасному етапі позашкільна діяльність розглядається як одна з основних ланок безперервної освіти у системі виховання всебічно розвиненої особистості, розкриття її задатків і нахилів, а також створення умов для розвитку та підтримання талантів і обдарувань у галузі науки, техніки, літератури, мистецтва, юридичних наук. Так, підготовка обдарованої учнівської молоді до подальшого навчання у ВНЗ обраного профілю [1] надає дітям можливість вибору діяльності, до якої вони проявляють зацікавленість.

Спробу дослідити стан правової освіти і науки на території України до проголошення незалежності, а в їх контексті і проблеми шкільної правової освіти, було здійснено авторським колективом під керівництвом Ю. Шемшученка «Юридична освіта і наука на Україні» [2], де ґрунтовно висвітлено стан юридичної освіти і науки з другої половини ХІХ ст. до проголошення України незалежною державою (24 серпня 1991 року).

Проблеми поглибленого вивчення права обдарованими учнями у профільних класах середньої освіти, профільних коледжах та ліцеях розглядалися такими українськими науковцями, як В. Сущенко, І. Котюк, О. Котюк, С. Ратушняк, Н. Ткачова, І. Усенко та ін.

Метою статті є висвітлити роль позашкільної освіти у доуніверситетській правовій підготовці обдарованих старшокласників.

Широка мережа позашкільних закладів дає змогу обдарованим дітям задовольняти потреби в додатковій освіті в галузі права, розвивати їхні творчі здібності, забезпечуючи змістовне дозвілля таких дітей.

Підготовка обдарованих дітей до участі у конкурсі-захисті МАН, а також участь у конкурсі відкриває багато можливостей для учнівської молоді, орієнтованої на здобуття вищої освіти. Також це стосується обдарованої молоді, яка отримує доступ до цільової підготовки з юридичних дисциплін за обраною спеціальністю.

Творчий потенціал особистості є історичним резервом, актуалізація якого надає змогу значно підвищити якість будь-яких суспільних реформ. Обдарованість є одним із основних факторів економічного розвитку України в умовах переходу її до нових відносин. Творчість та обдарованість є невід'ємною частиною людської духовності, соціальним механізмом, що протидіє регресивним лініям у розвитку суспільства.

Дослідниця О. Кульчицька стверджує, що обдарованість – це явище складне, багатогранне; диво, яке природа дарує людям. Разом із тим воно настільки рідкісне та дивовижне, що важко зрозуміти, чому ця людина вражає неперевершеними успіхами в тій чи іншій галузі науки, мистецтва, літератури [3].

Одним із важливих завдань держави є задоволення актуальної потреби суспільства в неординарних творчих особистостях. Тому раннє виявлення, виховання та підготовка до навчання у ВНЗ обдарованих і талановитих дітей є одним із головних завдань системи освіти.

Виділяють обдарованість: *соціальну – лідерську; художню – музичну, образотворчу, сценічну; психомоторну – спортивні здібності; інтелектуальну – здатність аналізувати, мислити, порівнювати факти* (серед інтелектуальних дітей є такі, які навчаються на «відмінно» з 1–2 предметів і не встигають з іншими); *академічну – надзвичайна здатність до навчання*, стають відмінними спеціалістами; *творчу – нестандартне бачення світу та мислення* [4].

Дослідження педагога Ю. Клименюк щодо особливостей підходів до організації навчання інтелектуально обдарованої дитини показують, що на сьогодні в Україні напрацьовано значний фонд досліджень, пов'язаних із виявленням обдарованих дітей, розробляються програми допомоги їм у реалізації здібностей [5].

Аналіз Ю. Гришук основних напрямів державної підтримки обдарованої учнівської молоді показав, що зазначені завдання задекларовано в Законах України «Про освіту» (від 23 травня 1991 р. № 1060-ХІІ), «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» (від 21 червня 2001 р. № 2558-ІІІ), «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (від 5 лютого 1993 р. № 2998-ХІІ), «Про охорону дитинства» (від 26 квітня 2001 р. № 2402-ІІІ), Указі Президента «Про заходи щодо розвитку системи виявлення та підтримки обдарованих і талановитих дітей та молоді» (від 30 вересня 2010 р. № 927/2010), Національній доктрині розвитку освіти України (Указ Президента України від 17 квітня 2002 року № 347/2002), Концепції державної програми роботи з обдарованою молоддю на 2006 – 2010 рр. (розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2006 р. № 202-р) [6].

Згідно з Законом України «Про державну підтримку обдарованої молоді», державна підтримка обдарованої учнівської молоді (молоді громадяни віком від 14 років, які наділені винятковими творчими здібностями і талантом) – це сукупність заходів, що здійснюються органами державної влади та місцевого самоврядування у сфері молодіжної політики з метою створення умов, гарантій та стимулів для розкриття творчих здібностей молоді у сфері науки, освіти, культури і мистецтва.

До заходів державної підтримки обдарованої учнівської молоді належать: надання цільових пільгових державних кредитів для здобуття вищої освіти у ВНЗ незалежно від форми власності; надання одноразових грошових премій за перемогу в олімпіадах, конкурсах, змаганнях; зарахування поза конкурсом до державних ВНЗ [7].

Цей перелік, згідно з проектом Закону України «Про основні засади державної підтримки обдарованих дітей та молоді на Україні», можуть доповнити такі заходи підтримки, як: реалізація права на отримання ваучера на здобуття середньої або вищої освіти за рахунок коштів державного бюджету України; отримання учнівського квитка обдарованої дитини та користування ним; реалізація переважного права на безкоштовне навчання у спеціалізованих навчальних закладах для розвитку здібностей і обдарувань дітей та молоді, дитячих закладах культури, спортивних школах і секціях, позашкільних навчально-виховних закладах; реалізація переважного права на участь у науково-дослідній, дослідно-конструкторській та інших видах наукової діяльності, конференціях, олімпіадах, виставках, конкурсах; реалізація переважного права на забезпечення

стипендіями, гуртожитками, інтернатами; надання щомісячної допомоги для обдарованої дитини тощо [8].

З метою підтримки обдарованих і талановитих дітей діють державні програми, запроваджено іменні стипендії переможцям міжнародних олімпіад, всеукраїнських олімпіад, всеукраїнського конкурсу наукових робіт учнів-членів Малої академії наук України. Також в Україні обдарована учнівська молодь може вивчати право у позашкільних гуртках, наукових товариствах учнів, секціях тощо. Підготовка з правознавства обдарованих учнів старших класів у системі позашкільної освіти передбачає:

- удосконалення вміння самостійно поповнювати знання з різних джерел інформації;
- розвиток уміння користуватися додатковою науково-популярною літературою, періодичною пресою, юридичними документами у процесі підготовки рефератів, доповідей та анотацій; тобто учні вдосконалюють уміння працювати з книгою: виділяти основну думку, відбирати факти для підтвердження теоретичних положень, складати плани та конспекти за текстом.

Позашкільна діяльність розглядається як одна з головних ланок доуніверситетської освіти в системі виховання всебічно розвиненої особистості, повнішого розкриття її задатків та нахилів, а також створення умов для розвитку і підтримання талантів та обдарувань у галузі науки, техніки, літератури, мистецтва тощо, та в галузі юридичних наук, зокрема, підготовки обдарованої учнівської молоді до подальшого навчання у ВНЗ обраного профілю.

Під час дослідження проведеного Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти МОН України у 2013 р., відповіді класних керівників ЗНЗ щодо співпраці з позашкільним навчальним закладом у питаннях залучення дітей до позашкільної освіти поділилися таким чином: 55 % – співпрацюють, 45 % – не співпрацюють. Це підтверджує те, що середні навчальні заклади мають достатню кількість гуртків з розвитку творчого потенціалу учнів або не звертають увагу на розвиток цього напрямку (рис. 1) [9].

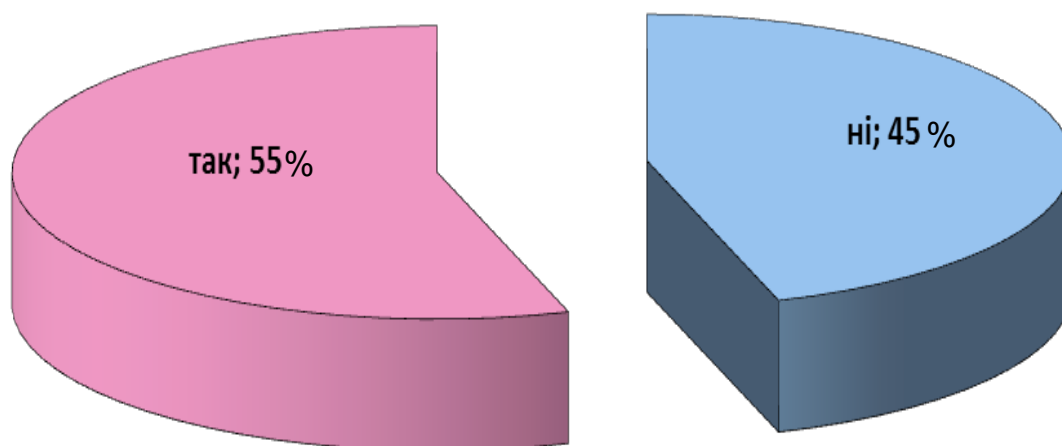

Рис. 1. Поділ відповідей класних керівників на запитання: «Чи співпрацюєте Ви з позашкільним навчальним закладом у питаннях залучення дітей до позашкільної освіти?»

Як відомо, у розвинених країнах світу владою пильно контролюються питання, що стосуються мінімізації втрат ціннісних людських ресурсів. Однією з обов'язкових умов розвитку національної науки і технологій є наявність та успішне функціонування системи виявлення, підтримки та розвитку талановитої, інтелектуально обдарованої молоді. В Україні ця діяльність здійснюється на високому рівні. Існуюча система позашкільної освіти, зокрема, Малої академії наук України, щорічно здійснює сотні обласних,

всеукраїнських та міжнародних заходів спрямованих на освіту та науково-професійну орієнтацію талановитої української молоді.

Однією з основних складових системи виявлення, розвитку та підтримки здібних до наукової діяльності учнів є Всеукраїнський конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України. З часів формування перших малих академій наук конкурс був стрижнем залучення учнівської молоді до науково-дослідницької діяльності в Україні, одним з більш масових та значущих інтелектуальних змагань України.

Учасниками конкурсу є кандидати в члени та дійсні члени Малої академії наук України, які відвідували гуртки, секції, студії та наукові товариства учнів Малої академії наук упродовж 2–4 років.

Підготовка у секції «Правознавство» відіграє значну роль у створенні підґрунтя для інтелектуального розвитку обдарованої учнівської молоді, її загально наукового становлення, професійного самовизначення та доуніверситетської підготовки в галузі права. За допомогою науково-дослідницької діяльності учень засвоює певні моральні (ціннісні) проблемно-цільові установки, методи творчого пошуку.

У секції «Правознавство» відділення «Філософії та суспільствознавства» фінального етапу конкурсу-захисту у 2014 р. брали участь 25 обдарованих учнів старших класів країни, чотири з яких навчалися у 10-му класі, а 21 учень – в 11-му класі. Якісним показником ефективності доуніверситетської підготовки обдарованої учнівської молоді з правових наук у Малій академії наук України є той факт, що відповідно до інформації місцевих територіальних відділень Малої академії наук України 17 обдарованих учнів 11 класу, які брали участь у фіналі конкурсу-захисті 2014/2015 навчального року успішно вступили до провідних вітчизняних юридичних вишів за бюджетним замовленням.

У 2014 р. до юридичного ВНЗ було зараховано не лише обдарованих учнів, які займалися в секції «Правознавство», а також талановитих дітей з інших секцій Малої академії наук. Аналіз інформації про вступ до юридичних ВНЗ учасників фінального етапу конкурсу-захисту у 2014 р. підтверджує, що з 1355 обдарованих випускників, які брали участь у фіналі конкурсу-захисту, 82 учня успішно вступили до ВНЗ юридичного напрямку підготовки. Це становить 6 % від загальної кількості учасників.

Популярністю серед юридичних університетів України, що обирають для подальшого навчання переможців та учасників III-го етапу конкурсу-захисту користується юридичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Так, у 2012 р. його обрали 8 учнів Малої академії наук (для 4-х з них правознавство не було базовим предметом підготовки у секціях Малої академії наук); у 2013 р. його обрали 12 учнів Малої академії наук (для 4-х правознавство також не було базовим предметом підготовки в секціях Малої академії наук); у 2014 р. його обрали 14 учнів Малої академії наук (для 8-ми правознавство не було базовим предметом з підготовки в секціях Малої академії наук).

Значну роль у процесі професійного самовизначення підростаючого покоління, а також великою популярністю користуються всеукраїнські очно-заочні профільні школи Малої академії наук України, де навчально-виховний процес спрямовано на поглиблення базових знань учнів та організацію їхньої навчально-творчої діяльності за інтересами, забезпечення участі в соціокультурних заходах, надання кваліфікованої допомоги у виборі майбутньої професії. Сьогодні навчально-виховна програма всеукраїнської заочної профільної школи Малої академії наук України з правознавства знаходиться на стадії розробки.

Таким чином, заходи та конкурси позашкільної освіти формують в інтелектуально обдарованих учнів старших класів, якісні та поглиблені знання з права, сприяють

підготовці до подальшого навчання у профільному ВНЗ. У зв'язку з цим подальші дослідження буде присвячено проблемам змісту та організації доуніверситетського навчання з правознавства обдарованих учнів старших класів, тому що надають змогу ЗНЗ підтримувати та розвивати партнерські стосунки з ВНЗ. Це відкриває можливості для учнівської молоді, орієнтованої на здобуття вищої освіти, а особливо для обдарованої, яка отримує доступ до цільової підготовки за обраною спеціалізацією – правознавство.

Використані літературні джерела

1. *Волощук І.* Фактологічна підготовка до роботи з обдарованими й талановитими школярами [Текст] / І. Волощук, В. Шепотько // Рідна школа. – 2006. – № 9. – С. 73–75.
2. Юридична наука і освіта на Україні [Текст]: монографія / за ред. Ю. С. Шемшученка. – К.: Наукова думка, 1992. – 304 с.
3. *Кульчицька О.* Хореографічна обдарованість як структурне поєднання специфічних здібностей / О. Кульчицька // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – Вип. 46. – С. 138–145. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pro/2001_3/Kulchitskaya.pdf
4. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія [Текст] / за заг. ред. проф. І. Звереві. – К.: Центр навчальної літератури, 2008. – 336 с.
5. *Клименюк Ю. М.* Особливості навчання інтелектуально обдарованих учнів [Текст] / Ю. М. Клименюк // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – № 33. – 2007. – С. 55–57.
6. *Гришук Ю. В.* Підтримка обдарованої учнівської молоді: нормативно-правовий та соціально-педагогічний аспекти, освітологічний дискурс [Текст] / Ю. В. Гришук. – 2014. – № 1 (5). – С. 46–47.
7. Закон України «Про державну підтримку обдарованої молоді» від 8 лютого 2001 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/.
8. Проект Закону України «Про основні засади державної підтримки обдарованих дітей та молоді України» від 1 січня 2005 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua/>.
9. Моніторингове дослідження «Стан позашкільної освіти та позакласної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах» (I етап), що виконане Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти МОН України відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України № 620 від 28.05.2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iitzo.gov.ua/rezultaty-monitorynhovyh-doslidzhen/>.

Bibliography

1. *Voloshchuk I.* Faktolohichna pidhotovka do roboty z obdarovanymy y talanovytymy shkoliaramy [Tekst] / I. Voloshchuk, V. Shepotko // Ridna shkola. – 2006. – № 9. – S. 73–75.
2. Yurydychna nauka i osvita na Ukraini [Tekst]: monohrafiia / za red. Yu. S. Shemshuchenka. – K. : Naukova dumka, 1992. – 304 s.
3. *Kulchytska O.* Khoreohrafichna obdarovanist yak strukturne poiednannia spetsyfichnykh zdibnostei / O. Kulchytska // Psykholoho-pedahohichni problemy silskoi shkoly. – Vyp. 46. – S. 138–145. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/npo/2001_3/Kulchitskaya.pdf
4. Sotsialna pedahohika: mala entsyklopediia [Tekst] / za zah. red. prof. I. Zvierievoi. – K.: Tsentr navchalnoi literatury, 2008. – 336 s.
5. *Klymeniuk Yu. M.* Osoblyvosti navchannia intelektualno obdarovanykh uchniv [Tekst] / Yu. M. Klymeniuk // Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. – № 33. – 2007. – S. 55–57.

6. Hryshchuk Yu. V. Pidtrymka obdarovanoi uchnivskoi molodi: normatyvno-pravovy i ta sotsialno-pedahohichni aspekty, osvitolohichni dyskurs [Tekst] / Yu. V. Hryshchuk. – 2014. – № 1 (5). – S. 46–47.

7. Zakon Ukrainy «Pro derzhavnu pidtrymku obdarovanoi molodi» vid 8 liutoho 2001 roku. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: zakon.rada.gov.ua/.

8. Proekt Zakonu Ukrainy «Pro osnovni zasady derzhavnoi pidtrymky obdarovanykh ditei ta molodi Ukrainy» vid 1 sichnia 2005 roku. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://search.ligazakon.ua/>.

9. Monitorynhove doslidzhennia «Stan pozashkilnoi osvity ta pozaklasnoi roboty v zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh» (I etap), shcho vykonane Instytutom innovatsiinykh tekhnolohii i zmistu osvity MON Ukrainy vidpovidno do nakazu Ministerstva osvity i nauky Ukrainy № 620 vid 28.05.2013. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: // <http://iitzo.gov.ua/rezultaty-monitorynhovyh-doslidzhen/>.

УДК 378.1 (477) : 371.83

*Катерина Трибулькевич,
м. Київ*

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У 1917–1919 РР. ЯК УМОВА СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ ДЕМОКРАТІЇ

В статті здійснено аналіз розвитку феномена студентського самоуправління на території українського державства в постреволюційний період. В статті розглянуто участь студентів в політичній житті країни; вплив на проявлення студентської активності Української партії соціалістів-революціонерів, Української соціал-демократическої робочої партії; участь студентів в національних міліцейсько-воєнних отрядах, союзах і товариствах молодіжних. Також здійснено аналіз прав і свобод студентів в вишійшійшій навчальній закладі через участь в управлінні навчально-виховним процесом.

Ключевые слова: студентське самоуправління, вище навчальне заклад, Українська революція, союзи і товариства молодіжних, студентська молодіжна активність.

The article analyzes the phenomenon of student government in the territory of the Ukrainian state in post-revolutionary period. Participation of students in political life; effect on the expression of student activism Ukrainian Socialist Revolutionary Party, Ukrainian Social-Democratic Labour Party; student participation in national and military detachments of police unions and associations and youth. As well as the analysis of the rights and freedoms of students in higher education through participation in the management of the educational process.

Key words: student government, higher education institution, the Ukrainian revolution, unions and associations of youth, student youth activity.

Питання студентського самоврядування набувають більшого звучання з актуалізацією суспільних потреб в утвердженні цінностей демократії та гуманізму. На сучасному етапі здійснюються спроби запозичувати досвід успішних західних країн у формуванні громадянського суспільства молодих українців, проте без урахування досвіду минулих поколінь у побудові власної системи демократичних цінностей, сформувати життєдіяльну українську демократію вважається нереальним.

Метою статті є здійснення аналізу становлення студентського самоврядування періоду 1917–1919 рр., часу буремних подій зміни політичних орієнтацій українців та вияву їхньої громадської активності, що ідеологічно перегукується з сучасним періодом пошуку демократичних цінностей вітчизняним суспільством.